

SONAR A MORO

Seria pel mes d'abril de 1996, cap a finals, un dissabte per la vesprada m'encontrava a l'assaig de la banda Unió Musical de Muro, al carrer Carme. Estaven preparant el Concert de Festes i m'havien convidat a dirigir una obra meua. Em trobava damunt la tarima quan me n'adone que els músics miraven darrere de mi. Algú havia entrat a la sala de concerts, i era algú important. Sense poder evitar-ho els meus ulls se'n anaren cap a la porta i vaig veure que era el mestre Rafael Alcaraz Ramis, el qual també havia vingut a assajar alguna obra seua que anava per al concert. No podia evitar posar-me nerviós davant el que havia estat el meu mestre d'harmonia i el que m'havia analitzat la major part de les obres que havia escrit fins llavors. A més, el respecte que sempre li he tingut com a un músic de gran formació i d'una gran qualitat tècnica, em feia sentir-me curiós de les seues opinions envers la meua feina, doncs per a mi eren molt importants i edificants. Vaig acabar l'assaig de la meua marxa mora *Cavall de Foc* i el mestre vingué cap a la tarima. Mentre els músics descansaven em demanà la partitura, i després de fullejar-la un poc em digué: *"Ara ja puc dir-te compositor. Això sí, el que has escrit no és una marxa mora, dis-li com vulgues, però no és una marxa mora...."*

També en certa ocasió, uns anys més tard, un músic que esperava el seu torn com jo a Sant Nicolauet, per començar la Entrada Mora d'Alcoi, es va acostar cap a mí i em digué: *"Hola, tu eres Pascual-Vilaplana, no? Tenia ganes de conèixer-te perquè a la meua banda toquem molta música teua. He de dir-te, sense que et molestes, que no m'agrada res del que escrius. Sobre tot les marxes mores teues, ni sonen a moro ni res..."*. Cal tenir en compte que l'aroma d'aquell interlocutor evidenciava la ingesta d'una quantitat d'alcohol tal que aflorava uns efluis olorosos ben penetrants, però, com es diu: *"In vino veritas"*. Jo li vaig respondre que li agraià molt el seu comentari doncs em donava molta força per seguir escrivint: feia trenta-set anys que no coneixia a aquell personatge i havia escrit al voltant d'una vintena d'obres sense saber si li agradaven o no a ell, la qual cosa m'encoratjava al menys trenta-set anys més a escriure altres músiques malgrat la seua opinió o si sonaven a moro o no.

Tot analitzant aquestes dues anècdotes he de dir que amb la primera ocorreguda amb el mestre Alzaraz, em va motivar a investigar realment què entenem per música festera, o millor dit, música escrita per als Moros i Cristians. Aquesta manifestació popular i festívola que beu de fonts paganes, religioses i dels auto-sacramentals medievals, és un compendi de fets i tradicions tan eclèctic com ric i valuós etnogràficament. La música que es fa per a aquesta festa, que naix amb la gènesi i desenvolupament de les bandes al segle XIX, és un patrimoni artístic extraordinari que ha anat sofrint modificacions i adaptacions des del seu naixement, tot lligat a la pròpia societat i l'entorn cultural i estètic de cada època. Els primers autors que escrigueren música per als Moros i Cristians eren compositors de gran bagatge musical, amb una acurada formació tècnica i que aprofitaren l'avinentesa d'escriure per a una festa que els era propera, amb les modes i tendències musicals dels seus temps. En concret, amb les marxes mores, hi ha una relació absolutament evident entre aquestes i la moda estètica de tornar a l'època musulmana del nostre país (a la literatura, a l'arquitectura, a la música...) a les darreres dècades del segle XIX. A més, a la mal denominada "música culta" es va posar de moda escriure partitures tot imitant

cultures que eren llunyanes per al propi compositor i la seua realitat, o be recuperar i aprofitar, amb els moviments nacionalistes, la música tradicional més definitòria del voltant de l'artista.

A més a més, el segle XIX va ser un moment d'intercanvi cultural entre Europa i Orient. En el cas musical destaca el fet que en 1828, un italià com *Giuseppe Donizetti* (germà del afamat Gaetano, autor de nombroses òperes) fou anomenat Inspector General de Música del Imperi Otomà a les ordres del sultà Mahmud II. Molt prompte els compositors europeus tingueren relació amb aquesta cultura a través de la Banda dels Geníssers, la formació instrumental al servei del sultà otomà. De fet el fill de Mahmud II, Abdul Medjid, encarregà obres per a la seua banda, entre elles la *Marcia per il Sultano Abdul Medjid* escrita pel famós compositor italià Gioachino Rossini (1792-1868) en 1852. Potser el fet que un capità encarregue obres per a la seua capitania, ja ho havien iniciat els sultans otomans. I és que tota la escenografia que les nostres festes de Moros i Cristians desenvolupen al carrer té més a veure amb la tradició turca que no pas amb la musulmana, no en va, la banda dels Geníssers desfila a Istanbul amb els timbals al davant i amb les seues "dolçaines" des de fa més de cinc cents anys. Aquesta moda d'imitar allò exòtic ens ha deixat al repertori musical una gran quantitat d'obres musicals de gran envergadura. De tal forma ens trobem un compositor rus com *Piotr Ilich Chaikovski* (1840-1893) que escriu un *Capriccio Italiano* en 1880; un altre rus, *Nikolai Rimski-Korsakov* (1844-1908) crearia el *Capriccio Espagnol* de 1887; (per als rusos, Itàlia o Espanya representaven un exotisme que calia estudiar i analitzar). Del propi Rimski-Korsakov, ens arriba un dels ballets més famosos del segle XIX, *Sherezade* (1888). Des de França, *Camille Saint-Saens* (1835-1921) composava per a la inauguració del Canal de Suez la gran marxa *Orient et Occident* en 1869 (amb una melodia turca al mig que recorda molt als ritmes dels boleros valencians antics) i *Claude Debussy* (1862-1918) composava *Deux Arabesques* per a piano en 1888. A Espanya molts autors recreen als seus pentagrames la història musulmana de la Península Ibèrica en un moviment conegut com a *Música Alhambrista*, amb obres com ara *La conquista de Granada* (1850) de *Emilio Arrieta*, *El adió de Boabdil a Granada* (1860) de *Salvador Giner* (1832-1911), *La corte de Granada* (1873) y *Los gnomos de la Alambra* (1889) de *Ruperto Chapí* (1851-1909), l'òpera *El último abencerraje* (1874) de *Felipe Pedrell* (1841-1922) o *En la Alambra* (1888) de *Tomás Bretón*.

Aquesta intencionalitat d'escriure una música més propera al caràcter oriental va ser fonamental en l'aparició de les primeres marxes mores que res tenien a veure amb les actuals i si que estaven més a prop de tot aquell corrent estètic europeu. Tanmateix la festa ha anat creant el seu llenguatge, un llenguatge propi que s'adequa a cada autor o a cada poble fester tot podent trobar moltes estructures diferents de marxes mores, molta varietat de llenguatges harmònics i fins i tot, molta varietat d'intencionalitats artístiques. Si a algú dels nostres conciutadans d'origen àrab els mostrem la marxa mora que per a nosaltres sona més mora que cap, es quedarà igual. En tot cas li agradarà o no per ser música però no per tindre cap relació amb la seua cultura. I és que la festa que vol enaltir la fidelitat històrica cau en incongruències i errades molt evidents. Entre els compositors de música per a la Festa de Moros i Cristians destaquen aquells que han volgut crear art amb les partitures de la festa mentre d'altres sols han imitat i recreat models pretèrits o d'assimilació massiva tot cercant més un reconeixement social que no una proposta creativa. Tot té cabuda i tot

és possible amb la llibertat del que crea i la d'aquell que en gaudeix. Potser el que caldria es no confondre una cosa amb l'altra.

No fa molt un Capità Moro d'un poble qualsevol (que si recorde però no diré), tot parlant-me de la música que havia escollit per a la seua capitania em comentava: "*He escoltat parlar d'un tal Blanquer, crec que de Cocentaina, que diuen que escriu molt be...*". Era tan grossa la barrabassada que em vaig callar, doncs no tenia temps per explicar-li qui era Amando Blanquer, què significava per a la música i per a la festa... És més tampoc se si m'haguera entès. Aquell capità va desfilar però damunt d'una carrossa meravellosa amb un vestit molt car tot rebent els aplaudiments del públic sense tindre ni idea sobre el món de la festa ni sobre la seua música. Potser no li calia... o potser si.

D'aquella història que contava al principi de l'article amb un músic que em confessà que no li agradava res del que jo escric, també vaig dependre que calia seguir. Escriure música per a la Festa o per al que siga, deu implicar compromís i per tant risc. Hem d'assumir la responsabilitat de fer d'allò que hem heretat un element de futur i no sols una simple repetició d'esquemes. Que la festa de Moros i Cristians haja estat bressol d'un gènere musical és un fet massa important com per a banalitzar el seu ús. Si som capaços de no trair-se a nosaltres mateixos de segur que podem contribuir a ajudar als demés. Tot i que no sone a moro....

José R. Pascual-Vilaplana
Bilbao, 11 de setembre de 2018